BO‘LAJAK O‘QITUVCHILARNING KASBIY KOMPETENTLIGINI GOSPITAL PEDAGOGIKASI VOSITASIDA RIVOJLANTIRISH METODIKASINI TAKOMILLASHTIRISHNING ILMIY-NAZARIY ASOSLARI

Usmonova H.Sh.,GulDU tayanch doktoranti
e-mail: usmonovahulkar95@gmail.com

Annotatsiya: Mazkur maqola bo‘lajak o‘qituvchilarning kasbiy kompetentligini gospital pedagogikasi vositasida rivojlantirish metodikasini takomillashtirishning ilmiy-nazariy asoslarini o‘rganadi. O‘qituvchilarning kasbiy tayyorgarligini oshirishda gospital pedagogikasining ahamiyati, uning ta’lim jarayoniga qo‘shadigan hissasi va metodik jihatlari tahlil qilinadi. O‘zbekiston va xalqaro tajribalar asosida gospital pedagogikaning o‘qituvchilarning kasbiy kompetentligini oshirishdagi samaradorligi ko‘rsatilgan.

Kalit so‘zlar: gospital pedagogika, kasbiy kompetentlik, pedagogik metodikalar, o‘qituvchilarni tayyorlash, inklyuziv ta’lim, ta’lim metodikasi, psixologik yordam.

Abstract: This article examines the scientific and theoretical foundations of improving the methodology for developing the professional competence of future teachers through hospital pedagogy. It analyzes the importance of hospital pedagogy in enhancing teachers' professional readiness and its contribution to the educational process. The article also explores the international and local experiences of hospital pedagogy and its effectiveness in improving teachers' professional competencies.

Keywords: hospital pedagogy, professional competence, teaching methodologies, teacher training, inclusive education, teaching methods, psychological support.

Zamonaviy ta’lim tizimi, shuningdek, pedagoglarni tayyorlash jarayoni ham ijtimoiy va iqtisodiy o‘zgarishlarga muvofiq ravishda yangilanishda davom etmoqda. O‘zbekistonda ta’lim tizimining sifatini oshirish va o‘qituvchilarning kasbiy kompetentligini rivojlantirish borasida bir qator islohotlar amalga oshirilmoqda. O‘qituvchilik kasbi faqatgina bilimlar va ko‘nikmalarni egallash bilan cheklanmaydi, balki o‘qituvchining shaxsiy sifatlari, metodik yondashuvlari, muloqot qobiliyatlari ham ahamiyat kasb etadi. Ayniqsa, kasalliklar va surunkali muammolar bilan yuzlashgan o‘quvchilarga ta’lim berish kabi noan’anaviy ta’lim shakllari, jumladan, gospital pedagogikasi, o‘qituvchining kasbiy kompetentligini shakllantirishda katta o‘rin tutadi. O‘zbekistonda ta’limning rivojlanishi va o‘qituvchilarning kasbiy kompetentligini oshirishga qaratilgan qator davlat dasturlari va qonunlari qabul qilingan. 2017-yil 29-dekabrda qabul qilingan **“O‘zbekiston Respublikasida ta’limni rivojlantirish davlat dasturi”** (2017-2021) o‘qituvchilarni tayyorlash tizimini takomillashtirish, ularning pedagogik mahoratini oshirishga qaratilgan bir qancha tashabbuslar ilgari surilgan. Ushbu dasturda gospital pedagogikasi kabi innovatsion ta’lim uslublarini qo‘llash, o‘qituvchilarning kasbiy kompetentligini rivojlantirish ham ko‘zda tutilgan. Shuningdek, **O‘zbekiston Respublikasining Ta’lim tizimini rivojlantirish bo‘yicha Milliy dasturi** (2021-2030) ham pedagogik

ta’limni takomillashtirish, o‘qituvchilarni yangi sharoitlarga moslashishga tayyorlash, inklyuziv ta’limni rivojlantirish va kasbiy kompetentlikni oshirishni o‘z ichiga oladi.

Ushbu maqolada, gospital pedagogikaning pedagogik kompetentlikni shakllantirishda qanday metodik vosita sifatida foydalanish mumkinligi, uning bo‘lajak o‘qituvchilarni kasbiy tayyorlashdagi roli va bu jarayonni takomillashtirish usullari ko‘rib chiqiladi. Gospital pedagogikaning xalqaro tajribalari va O‘zbekistonning ta’lim tizimidagi yutuqlari bilan solishtirilgan holda, uning bo‘lajak pedagoglarga ko‘rsatgan ta’siri tahlil qilinadi.

Ilmiy-nazariy asoslar. Bo‘lajak o‘qituvchilarning kasbiy kompetentligini rivojlantirish jarayonida gospital pedagogika o‘zining alohida o‘rni va ahamiyatiga ega. Bu soha o‘quvchilarning kasallik yoki nogironlik holatlarida ta’lim olish jarayonini tashkil etishga qaratilgan bo‘lib, o‘qituvchilarni inklyuziv yondashuvlar asosida tayyorlashni nazarda tutadi. Gospital pedagogikasining asosiy maqsadi, kasallik yoki tibbiy muolajalar jarayonida bo‘lgan o‘quvchilarga ta’limni davom ettirishda yordam berish, ularning o‘ziga xos ehtiyojlarini qondirishdir. Bu pedagogika turida o‘qituvchi, nafaqat ta’lim, balki psixologik va ijtimoiy yordamni ham taqdim etishi kerak. Gospital pedagogikasining ilmiy asoslari ko‘plab pedagoglar va ilmiy xodimlar tomonidan ishlab chiqilgan. Ayniqsa, **Lev Vygotskiy**ning ijtimoiy-konstruktivist yondashuvi gospital pedagogikasining ilmiy nazariy asosida muhim o‘rin tutadi. Vygotskiy (1978) ta’lim jarayonida o‘qituvchining o‘quvchilar bilan faol muloqotini rivojlantirish va ularning kognitiv rivojlanishidagi ijtimoiy muhitning ahamiyatini ta'kidlaydi. Vygotskiyning bu nazariyasi gospital pedagogikasi kontekstida ayniqsa muhim, chunki ta’lim jarayonida o‘quvchilarning kasallik holatlari bilan bog‘liq psixologik va ijtimoiy ehtiyojlari diqqatga olinadi. **Jean Piaget**ning kognitiv rivojlanish nazariyasi ham gospital pedagogikasining ilmiy asosini tashkil etadi. Piaget (1972) o‘quvchilarning kognitiv rivojlanishini bosqichma-bosqich o‘rganishni taklif etadi. Gospital pedagogikasida bu nazariya o‘quvchilarning individual rivojlanish bosqichlarini hisobga olish va ta’limni moslashtirishga imkon beradi. Piagetning nazariyasi, ayniqsa, kasallik davrida bo‘lgan o‘quvchilarning ongini va fikrlash jarayonlarini yaxshiroq tushunish uchun zarur bo‘ladi. Xalqaro miqyosda gospital pedagogikaning rivojlanishi, ayniqsa, Yevropa va Shimoliy Amerikada keng tarqalgan. Misol uchun, **Avstriya**, **Shveysariya** va **Shvetsiyada** gospital pedagogikasi o‘quvchilarning sog‘lik holatiga qaramasdan ta’limni davom ettirishlariga yordam berish uchun tashkil etilgan. **Avstriya**da, 1980-yillardan boshlab gospital pedagogikasi sohasida alohida institutlar va maxsus o‘quv dasturlari ishlab chiqilgan, bu o‘quvchilarni nafaqat akademik, balki psixologik qo‘llab-quvvatlashni ham o‘z ichiga oladi. **Britaniya**da gospital pedagogika bo‘yicha o‘tkazilgan tadqiqotlar, o‘quvchilarning kasallik vaqtida o‘zgaruvchan psixologik holatlarini inobatga olish zarurligini ta'kidlaydi. **Britaniya Milliy Sog‘liqni Saqlash Xizmati** (NHS) tomonidan amalga oshirilgan tadqiqotlar, gospital pedagogikasi o‘quvchilarni ijtimoiy va akademik rivojlanishlarini davom ettirishda muhim ahamiyatga ega ekanligini ko‘rsatadi.

O‘zbekiston ta’lim tizimida gospital pedagogika yondashuvlariga alohida e’tibor qaratilmoqda. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2021-yilda imzolagan **“Ta’lim tizimini rivojlantirish bo‘yicha Milliy dastur”** (2021-2030)da inklyuziv

ta’limning rivojlantirilishi, o‘quvchilarni kasallik holatida ta’lim olish imkoniyatlarini kengaytirish bo‘yicha tashabbuslar ilgari surilgan. Bu dasturda gospital pedagogikasini qo‘llash, o‘quvchilarni kasallik davrida ham ta’limdan ajratmaslik, o‘qituvchilarni kasbiy tayyorlashda yangi metodologiyalarni qo‘llashga yo‘naltirilgan. O‘zbekiston ta’lim tizimida gospital pedagogikasining rivojlanishi, xalqaro tajribalarga asoslanmoqda. Xususan, gospital pedagogikasi sohasida **Shvetsiya, Shveytsariya, Avstriya,** va **Britaniya** kabi davlatlarning ilg‘or tajribalari joriy etilmoqda. Ushbu davlatlarda, ta’lim tizimining barcha qatlamlari, jumladan, gospital pedagogikasi, sog‘likni saqlash va ta’limni birlashtirishga katta e’tibor qaratilgan. Shuningdek, O‘zbekiston Respublikasida 2017-yilda qabul qilingan **Ta’limni rivojlantirish davlat dasturi** (2017-2021)da pedagogik kompetentlikni oshirish uchun, inklyuziv ta’lim va gospital pedagogikasining ahamiyatiga alohida e’tibor qaratilgan. Bu dastur, o‘qituvchilarga kasallik davrida ta’limni davom ettirish, o‘quvchilar bilan individual yondashuvlarni yaratish, shuningdek, ularning psixologik holatlarini inobatga olishni o‘z ichiga olgan.

Adabiyotlar tahlili. Gospital pedagogikasining ilmiy asoslari va metodik yondashuvlari bo‘yicha olib borilgan tadqiqotlar bo‘lajak o‘qituvchilarning kasbiy kompetentligini rivojlantirishda muhim rol o‘ynaydi. O‘zbekistonda gospital pedagogikasi bo‘yicha olib borilgan tadqiqotlar gospital pedagogikasining pedagogik jarayonni samarali tashkil etishdagi muhimligini ko‘rsatadi. **M. X. Ergashev** (2020) tomonidan olib borilgan tadqiqotda, o‘qituvchilarning kasbiy kompetentligini oshirishda gospital pedagogikasining o‘rni, uning o‘quvchilarni sog‘liq holatlariga qarab individual yondashuvni ta’minlashdagi ahamiyati o‘rganilgan. **S.T.Karimov** (2019) o‘qituvchilarning gospital pedagogikasi asosida kasbiy tayyorgarligini rivojlantirish jarayonida psixologik yordamning zarurligini ta’kidlaydi. Karimovning fikriga ko‘ra, o‘qituvchilar nafaqat pedagogik, balki psixologik jihatdan ham tayyor bo‘lishlari kerak. Gospital pedagogikasining samarali qo‘llanilishi, o‘qituvchilarning nafaqat o‘quvchilarga bilim berish, balki ularning psixologik muammolarini hal qilishda ham yordam beradi. Xalqaro miqyosda, gospital pedagogikasining metodik asoslari bo‘yicha amalga oshirilgan ilmiy izlanishlar ham ta’lim jarayonidagi o‘quvchilarning ehtiyojlariga mos keladigan pedagogik usullarni ishlab chiqishda muhim ahamiyatga ega. **G.R.Butterworth** (2005) tomonidan olib borilgan tadqiqotda, gospital pedagogikasining o‘quvchilarning sog‘liq holatiga qarab individual ta’lim metodlarini ishlab chiqishdagi o‘rni ko‘rsatilgan. **S.M.Newton** (2010) gospital pedagogikasining inklyuziv ta’limga qo‘shgan hissasini o‘rganadi. U, o‘quvchilarning sog‘liq holatiga qarab ta’lim olishda qanday pedagogik yondashuvlarni qo‘llash mumkinligini tahlil qilib, o‘qituvchilarning pedagogik kompetentligini oshirishga alohida e’tibor qaratadi. Newtonning ishlarida, gospital pedagogikasining ta’lim jarayonida o‘quvchilarning psixologik ehtiyojlarini inobatga olishning zarurligi ta’kidlanadi.

Tadqiqotning metodologik asoslari quyidagi ilmiy yondashuvlarga asoslanadi: Gospital pedagogikaning ilmiy asoslari va metodik yondashuvlari tahlil qilindi. O‘qituvchilarning kasbiy kompetentligini rivojlantirishga ta’sir etuvchi omillarni aniqlash uchun mavjud ilmiy manbalar o‘rganildi va ulardan samarali xulosalar chiqarildi. Gospital pedagogikasiga oid mavjud ilmiy adabiyotlarni,

maqolalar va kitoblarni o‘rganildi. Gospital pedagogikasining nazariy asoslarini ishlab chiqishda, o‘qituvchilarning kasbiy kompetentligini rivojlantirishda ilg‘or pedagogik va psixologik yondashuvlari aniqlandi va ularni tizimli ravishda tahlil qilindi. Ta’lim jarayonlarida gospital pedagogikasining qo‘llanilishi kuzatildi va uni real sharoitda baholandi. Bu metod, ta’lim jarayonida yuzaga keladigan amaliy muammolarni aniqlashda yordam berildi.

Komparativ tahlil: Tadqiqot davomida, O‘zbekiston va xorijiy tajribalarni solishtirildi, o‘qituvchilarning kasbiy kompetentligini rivojlantirishda gospital pedagogikasining rolini xalqaro miqyosda o‘rganildi.

Gospital pedagogika bo‘yicha zamonaviy tendensiyalari va yondashuvlarini chuqur o‘rganish, xalqaro tajriba va milliy amaliyotni tahlil qilish asosida quyidagi asosiy tahlil va natijalar aniqlandi:

1. **O‘qituvchilarni tayyorlashda gospital pedagogikasini yanada kengroq qo‘llash**: Gospital pedagogikasini o‘qituvchilarni tayyorlash dasturlariga kiritish, ularning kasbiy kompetentligini rivojlantirishda samarali yondashuvlarni taqdim etadi. Bu o‘qituvchilarning pedagogik va psixologik tayyorgarligini oshirishga yordam beradi.
2. **Ta’lim jarayonida inklyuzivlikni ta’minlash**: Gospital pedagogikasining ta’lim jarayoniga kengroq integratsiyasi, o‘quvchilarning sog‘liq holatiga qarab ta’lim olish imkoniyatlarini yaratadi. Bu inklyuziv ta’limning rivojlanishiga va o‘quvchilarning ehtiyojlarini qondirishga yordam beradi.
3. **Psixologik yordamni ko‘rsatish**: O‘qituvchilarni psixologik tayyorgarlikdan o‘tkazish, ularning o‘quvchilarga nafaqat bilim, balki psixologik yordam ko‘rsatish imkoniyatlarini oshiradi. Gospital pedagogikasining psixologik yondashuvlarini qo‘llash, o‘qituvchilarning professionallik darajasini oshiradi.
4. **Metodik yondashuvlarni takomillashtirish**: Gospital pedagogikasi metodikalarini takomillashtirish, o‘qituvchilarning kasbiy kompetentligini yanada rivojlantirishga imkon yaratadi. Yangi pedagogik metodlar va texnologiyalarni tatbiq etish, ta’lim jarayonini zamonaviylashtirishga yordam beradi.

Xulosa. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatdiki, bo‘lajak o‘qituvchilarning kasbiy kompetentligini rivojlantirishda gospital pedagogikasining o‘rni beqiyosdir. Gospital pedagogika nafaqat o‘qituvchilarning pedagogik ko‘nikmalarini, balki psixologik, ijtimoiy va didaktik qobiliyatlarini ham rivojlantirishda muhim rol o‘ynaydi. Ushbu metodika o‘qituvchilarga ta’lim jarayonida o‘quvchilarning sog‘liq holatlarini hisobga olish imkoniyatini taqdim etadi, bu esa ta’limning inklyuziv va individual yondashuvini ta’minlaydi. Gospital pedagogikaning asosiy afzalliklari shundan iboratki, u o‘qituvchilarning o‘quvchilarga nisbatan individual yondashuvni amalga oshirishga, o‘quvchilarning psixologik va jismoniy holatiga mos ravishda ta’lim jarayonini tashkil etishga yordam beradi. Shu bilan birga, bu metodika o‘qituvchilarning pedagogik psixologik tayyorgarligini oshirish, o‘quvchilarning ta’limdagi ehtiyojlarini qondirishda muhim ahamiyatga ega.

Tadqiqotda **O‘zbekiston va xalqaro tajribalar** o‘rganilib, gospital pedagogikaning metodik yondashuvlarining o‘qituvchilarning kasbiy tayyorgarligini rivojlantirishdagi samaradorligi isbotlandi. O‘zbekistonda olib borilgan ilmiy izlanishlar, gospital pedagogikaning pedagogik jarayonni samarali tashkil etishdagi

o‘rnini ko‘rsatdi. Xalqaro tajribalar esa, bu metodikaning ta’lim tizimidagi o‘quvchilarning ehtiyojlariga mos keladigan innovatsion yondashuvlarni ishlab chiqishdagi muhimligini ta’kidlab o‘tadi. Tadqiqot davomida o‘qituvchilarning gospital pedagogika asosida kasbiy tayyorgarligini rivojlantirishga qaratilgan ilmiy va amaliy yondashuvlarning samaradorligi tahlil qilindi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “Ta’lim tizimini yanada rivojlantirish chora-tadbirlari to‘g‘risida” gi Farmoni (2017). — Tashkent: O‘zbekiston Respublikasi Hukumatining Rasmiy Noshirligi.

2. Ergashev.M.X. “Gospital pedagogikasining nazariy asoslari va amaliyotga tatbiqi”. — Tashkent: O‘zbekiston Respublikasi Fanlar Akademiyasi.2020.45-47 b.

3. To‘laganova.Z.R. “O‘qituvchilarning kasbiy tayyorgarligini rivojlantirishda gospital pedagogikasining o‘rni”. — Tashkent: O‘zbekiston Respublikasi Pedagogika Institutining Ilmiy-nazariy Jurnali.2021.15-18 b.

4. Karimov.S.T. “Pedagogik psixologiyaning o‘qituvchilarning kasbiy tayyorgarligini oshirishdagi ahamiyati”. — Tashkent: O‘zbekiston Pedagogika Universiteti Noshirligi. 2019. 30-32 b.